

Բաժնորդագիրներ սրբշնչել թողուած է՝ բաժնորդի կամքին . կարելի է վճարել՝
 Ամերիկայի համար տարեկան մինչև 2 տողար թղթգում,
 Եւրոպայի և այլ աւելերի համար » » 10 Փրանք
 Բաժնորդագիրներ կանխիկ պէտք է վճարել, կամ տարեկան ամբողջ
 կամ 6 ամսէ 6 ամիս և կամ 3 ամսէ 3 ամիս զրկելով:
 Հատուկ կը ծախուի 10 սանթիմ
 Տնօրէնութիւնն ինք կը վճարէ փոստի ծախքը:

ԿԸ հրատարակուի Նշ. և Շմթ. օրեր

Խմբագրութիւնը եթէ հարկ համարի, համառօտեալով և կամ
մասամբ միայն կը չհատարակի իրեն զրկուած գրութիւնները և
Պարտաւոր չէ վերադարձունել չհատարակուած ձեռագիրներն և
Ծանօցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով:
Ծանօցումն 1 միջակ գիրը 1 սանդիւմ կարծէ. 1 գլխագիրը 2
սանդիւմ:

Նամակ և ծրար պէտք է ղրկել Հետևեալ հասցեով. M. PORTOUKALIAN, rédacteur du journal Arménia MARSEILLE (France)

Է. Պօյր Պատրիարքի բնտրութիւնը . — Փաղարական պառնառնելով բանտարկուած Հայեր . — Արարատ սարի վրայ բարձրանալը . — Սուլբանի տունը . — Նոր ձրատարակութիւններ . — Բողոքի՛ր (ստանաւոր) . — Պուլկարիի մարդահամարը . — Արտասահմանի լուրեր . — Ծանուցումներ . — Բանասիրական (իմ ճանապարհորդական տպարարութիւններ) :

Որովհետեւ Արմ.Նիան չորեքշաբ-
թի եւ շաբաթ առաւօտներն կանուխ
կը տպագրուի, զեռ. չենք ստացած
է. Պօլսի այն լրագիրներ որոնք Պատ-
րիարքի ընտրութեան շերտերուդ
մանրամանութիւններն մեզ պիտի
բերեն եւ որոնք հաւանօրէն այսօր
կէօրէն յետոյ կը հասնին Մարտիէլ :

Իայց կողմնակի միջոցներով մեզ
աւելի շուտ հասած աւզեկութիւն-
ներէն խնայած ենք ուշափ ուր Ազգ.
Երեսօրեանական ժողովի սեպտ. 29/
11 հոկտ. նստին մէջ, քանի որ Գեոր.
Խորէն Նարայէյ Սրբազան հրաժարու-
կան տուած էր քնարելիութենէ, Խո.

(Եար. 4րդ բաւէն)

Վերջնապես կրօնական ոգին այս կամ այն երեւոյթի տակ բարձրադուլս կը ներկայանայ Անգլիաի մէջ և կրօնական խնդիրները մտաւի յատուկ հետաքրքրութիւն կը տրիւ Անգլիացիներին մէջ : Ուղեկիցներն ալ այդ հետաքրքրութիւն զոհացունելու համար, իրենց ուղած ինչ ինչ տեղեկութիւններ տուի մեր եկեղեցւոյ նկատմամբ, որին համար իրենք շատ գոհ եղան թէ այդ պիտի տրախաւսի ծառօթութիւններ կ'ստանան արեւելեան մի հին եկեղեցւոյ վրայ :

Աւելորդ կը լինէր այսոեզ մանրամասնել մեր ազգի քաղաքական և եկեղեցական զրուիթեան վրայ եղած խոսակցութիւններն, ուստի շուք նշաւային կեանքը թողլով, եւ մոնէէք Ամերիկայի Հայերի կեանքին մէջ:

Սեպտ. 5ին կէսօրէն յետոյ հասոյ Նիւ
 Եորքի նաւահատոյցը ուր դիմաւորելու
 եկած գտայ մի քանի աղնիւ բարեկամներ
 ընտանիքով հանդերձ որոց հիւրընկա-

բէն Նարպէյի կուսակիցներն Խորէն Ալլախանի կուսակիցներին հետ միասին եւ Բաք/ժաշիմէոս եպիսկոպոսին դէմ և Արմաշի վանահայր Դեթ. Խոմբէն եպիսկոպոսն ԱճըրեԱն ՊԱՏՐԻԱՐԺ քահարուէ է :

Որովհետեւ Կ. Պօլսի Հայեր շատ բաների մէջ կօրինակէն Պրանսացիներն, պատրիարքական ընտրութեան կուսակցական վէճերին մէջ ալ հետեւած են այն ուղղութեան որ Պրանսացիներն ունեցան վերջին անգամ իրենց նախագահի ընտրութեան ժամանակ, շատ մեծ անուն չհանած և չհզօք դիրքի մէջ գտնուող մի մարդ, Սատի Քարթօն, իրենց նախագահ ընտրելով, որով հանգարտեցան յուղուած երկու կողմերն ալ:

Գեր. Այբդեան ուսեալ մի անձ-
նաւորութիւն է . բայց մինչեւ այժմ
Արմաշի վանքէն դուրս մի պաշտօն
վարած չէ գեւոյն , ազգային-քաղա-
քական խնդիրների մէջ իւր դոյն չէ
դուրս տուած որոշապէս և վերջնաւ
չէ գեւոյն :

Առ այժմ դո՛հ ենք որ Գեր. Բար.
Թողմէս եպիսկոպոսին պէս անար.

լութեանն արժանանալով և իրենց առաջ-
նորդութեամբ սկսայ ծանօթանալ Նիւ-
Եորքի Հայերին հետ :

Ամերիկիայի մասնուկ հայ գաղթականու-
թիւնն որ մի քանի հազար Հայերէ կը
բաղկանայ այժմ, ամեն դատաւարդի
գործի պատկանող տնձեր ունի իր մէջ
Ֆրանսայի եւ Անգլիայի Հայ գաղթականու-
թիւններն գրէթէ բացառաւէս կը բաղ-
կանան վաճառականներէ եւ ուսանողնե-
րէ . իսկ Ամերիկայի Հայ գաղթականու-
թեան մէջ կան վաճառականներ , ուսա-
նողներ , ուսուցիչներ , բժիշկներ , խմա-
դիրներ (բացի «Արեգակ» հայերէն լրա-
գրի խմբագրէն , միւսներն ամերիկեան
մամլին մէջ պաշտօն կը վարեն) , գործա-
ւորներ , գործարանատէրներ , գրագիր-
ներ , նկարիչներ , քաղաքային պաշտօնա-
տարներ , յանձնակատարներ , զանազան
արհեստաւորներ , հոգագործներ եւն . եւն .

Այսչափ հազարաւոր Հայերին մէջ ուրոյ մեծ մասը Հայաստանցի է , չկոյ միայն մի հայ քահանայ որ հովուէր զանոնք անոնց հոգեւոր պէտքերն լրացունէր Ուստի բոլոր Հայերն ալ, թէ՛ լուսաւոր-չալան եւ թէ՛ բողոքական յարանուանու-թիւններին պատկանող, իրենց հոգեւոր պէտքեր հոգալու համար նախագիծ եւ գիմել տեղական օտար եկեղեցիներին Ուսթըրի մէջ ուր 450 Հայ կայ , տեսա-

ժանն մէկը չբարձրացաւ Ներսէսի ա-
թոռին վրայ, Իսկ Դեր. Աչքդ եան ե-
պիսկոպոսին ալ կարողութիւն մաղ-
թեալ, կը դիտենք զԻնք իւր գոր-
ծերի մէջ:

— Երեւոթիսանական ժողովի նոյն նստին մէջ Պատրիարքի ընտրութեանէն առաջ կարգադրած է Գատական նախարարութեան զրկած մէկ քեփերին ուրի մասին գրած էինք Արմենիայի Գրգ. թուով և որ կիսադուռներ թէ Պատրիարքի ընտրութեան նստին մէջ եթէ ազմուկ հանձններ լինին , խտուղիտի պատժուն . ժանգամայն կակնարկէր թէ Պատրիարք ընտրուելիք անձին զրոյ ամենէն աւելի վնասը ուելիք յատկութիւնն է Տէրութեան հաճելի և վրտահելի մի անձ լինելն :

—Կ. Պօլսէն մեզ գրուած մի նա-
մակէ կը քաղենք հետեւեալն .

«Աղգային Ժողովի սեպտ. 16/28/ նոսին մէջ երբ Առեւտրապետը՝ Տօքթ. Պրն. Թիրեաքեան, վերջապուց Դեր. Խորէն Նարպէյ եպիսկոպոսի հրաժարագրի ընթերցումը, ժողովուրդն ըստ պատգուաւ. «Ձեռք չեն ունիր Նարպէյի հրաժարականն, և ցցէ՛ խորէն»

որ թէ՛ լուսաւորչական և թէ՛ բողոքա-
կան Հայերն միացած, ամաթոշակ կը
վճարեն մի հայ բողոքական երէցի որ ի
րենց հոգեւոր պէտքերն հոգայ, պայմա-
նով որ հայերէն լեզուով քարոզէ իրենց և
իւր քարոզների մէջ բողոքականի և լու-
սաւորչականի խորութեան վէճեր չյա-
րուցանէ. ասոնք ազօթեւո՛ւ համար կը
հաւաքուին Աճարիկացիներին ժողովական
շարանաւանութեան պատկանող եկեղե-
ցիներէ մէկին մէջ որ կիրակի օրեր որոշ-
ուած մի ժամանակի մէջ Հայերի տարա-
մաղրութեան տակ կը թողուի :

Բայց Սմերիկարենակ բողոք Լուսաւոր
չափան չայերն աւ Ութթըրցիներին պէ
չեն կրնար լինել։ Նիւ Նորքի մէջ կար մ
Հայաստանցի Լուսաւորչական Հայ որ պի
տի առնանանայ մի Լուսաւորչական Հո
աղձլան հետ. հայ քահանայ չկայ, ինչ
աւ կը իրըքահարուի մի բողոքական հայ
երէցի ձեռքով պատուել, չուարեր մնա
ցեր է խեղճը թէ ի՞նչ անէ։

Պատրիարքարանը այս մասին բողոքովին անհղզ կեցած է : Նա կը կարծէ թիւր պարտք ամբողջովին կատարած կը լինի եթէ չըջաբեալաններ զրկէ Հայաստանի դաւառներն որ Ամերիկա չգաղթեն . նա չմտածեր թէ այդ չըջաբեալաններ Սուլթանի խաթիւն Շէրիֆներին պէս մեռած տառեր կը մնան , եթէ մի-

Նորադէլ Սրբազան» : Այդ կեցցէնէրսու
և ծափահարութեանց ժամանակ .
Նուրեան էֆէնտին կը յանդիմանէ «Ա.
բեւելք»ի խմբադաւադէտ և Աղգալին
Երեսփոխան Պրն. Արփիարեանին , «սը
րիկա» անուանելով (կը կարծուի թէ
Պրն. Արփիարեան ժողովրդին հետ
միասին ծափահարեր է) : Մեծ, Պրն.
Արփիարեան եւս չկրնալով հանդուր
ժել մի այդպիսի նախատանայ , վա
ռաւոր ապտակ մ'իջեցուց Նուրեանի
երեսին , որուն վրայ փոթորկը մեծ
ցաւ , Նիստը դադրեցաւ և երեսփո
խաններն սկսան մեկնիլ . բայց մի քա
նիներ միջամտելով ի վերջոյ հաշտե
ցուցին Արփիարեանն ու Նուրեանը
Պատրիարքարանի մէջ , Հետեւեալ օր
Թիւրք թերթերն խել մը ծանր խօս
քերով սկսան պարտաւել Պրն. Արփի
արեանը . «Ի՞նչ մեծ յանդգնութիւն ,
կը պօսւայ «Թէրճէմանը Հադիգաթ» .
Արփիարի պէս ստորին կարգի մարդ
մը ապտակ կը զարնէ պետական ան
ձի մը , Օսմանեան տէրութեան անձ
նուէր պաշտօնատարի մը . յանուն օ
րինաց կը պահանջենք որ արժանը
անօրինոյի այդ մարդուն (Արփիար
եանի) զէմ :

անգամայն նկատողութեան չառնուիլ
գաղթականութեան պատճառներն և ար-
դիւնքներն, Պատրիարքարանի պարտա-
ւորութիւնն է մէկ կողմէն աշխատիլ
անտարակոյս կրցածին չափ, գաղթակա-
նութեան ՊԽՏՃԱՌՆԵՐԻ վերջնելու, և
միւս կողմէ ալ աշխատիլ պահպանելու
արդէն եղած գաղթականութիւններ
որպէս զի չկորչին Հայութեան համար:

Գաղթեալականութիւնն փափաքելի մ
բան չէ անշուշտ . բայց միեթ⁵ փափաքել
է որ արդէն գաղթած Հայերն անխնա
մնալով կամաց կամաց անջատուին բոլո
րովին իրենց ազգի հետ յարաբերութեան
և կապակցութեան մէջ զանուելէ և կս
րընչին հայութեանն համար . Բարեկամնե
րէս մին որ Հայերին Ամերիկիա գաղթած
լինելուն սաստիկ հակառակ էր , ինձ ժ
սէր որ եթէ Հայեր այնտեղ լուսադոյ
կացութիւն ունենան , եթէ մինչեւ ան
գամ իրենց ցանկացած հնաւանդ սովո
րութեան համեմատ հոգեւոր միոխորութ
եաններն վայելեն , եկեղեցի ունենան
քահանայ ունենան և , գաղթականութիւ
նը իր քաջալերութի այնտեղ և ըստ հետե
ւանք չունենար . Արդեօք Պատրիարքա
րա՞նն ալ այդպէս իր մտածէ . Բայց ին
չո՞ւ համար ուրեմն ի . Պօյիս և Կովկաս
մէջ հայ գաղթականութիւններն եկեղե
ցիներ և դպրոցներ ունեցած են և եթ

«Ձմռանը բախել որ նոյն նստի օր Սիմոն պէյին հրամանով վաշտ մը զօրք գրաւած էր Պատրիարքարանի վտղոյը և ստանկանք ու լրտեսք մինչեւ ժողովարանը եկած կեցած էին: Ո՛ր պիտի լանդգնութիւն . . . Կեցցէ՛ Սիմոն պէյ . . . »

Քաղաքական պատճառներով բանտարկուած Հայերը

Կ. Պոլսէն մեզ կը հաղորդեն թէ Արթ. Պօղոս Ծ. Վ. Նաթանեան որին Պաշտօնէի մէջ ձերբակալուելու հրաւարակած էինք Արմ. Սիմոնի Ա թուին մէջ, Կ. Պոլսի բերանէն կեղծորոշուած է:

Կը հաղորդեն նաեւ թէ Վան բանտարկուած Հայերէն մին եւս, Պ. Մկրտիչ Հանրմեան (?), Ներքին գործերի նախարարութեան հրամանով Կ. Պոլսի կը բերուի:

ԱՐԱՐԱՏ ՍԱՐԻ ՎՐԱՅ ԲԱՐՁՐԱՆԱԼԸ

Սեպտեմբերի 12(24)ին Թիֆլիսի Աշխարհագրական Ընկերութեան նիստում (Շտաբի դահլիճում), երկուսուորդ Ա. Մարկով կարգացիր զեկուցումը Արարատ սարի վրա բարձրանալու մասին: Պ. Մարկով և իր ընկերները՝ ուսուցիչ Պօպով, տեղական պաշտպան գործի մէջ ծառայող Մանուկով և հինգ քերականներ, սկիւնային բարձրանալու Արարատի ստորոտի հարաւ-արեւմտեան կողմից օգոստոսի 12ին, առաւօտեան 9 ժամին: Սկզբից ճանապարհը դիւրին էր, այնուհետեւ արշաւանքը պէտք է անցնէր ժայռերի վրա, ապա սկիւնային անտառների ճանապարհ փոխան հոգով ծածկված դաւիթայրով: Այդտեղ բարձրացողները երկու քայլ զէ-

այդ գաղթականութիւնների սկսած ժամանակներ հիններն ալ մտածէին այնպէս ինչպէս այսօր նորերն կը մտածեն Ամերիկայի մանուկ գաղթականութեան համար, պիտի կրնայինք Կ. Պոլսի և Կովկասի մէջ դանդաղ այսօր այն հայ գաղթականութիւններ որոնք մինչեւ մէկ աստիճան պատրաստ են օգնել իրենց Մայր-Հայրենիքի:

Մենք գաղթականութեան հակառակ ենք սկզբունքով, անոր համար որ այդ փորձանքի պատճառով Հայաստան հետքահետք կը դատարկուի: Բայց Հայեր իրենց հօգրեները Հայաստանը թողելէ յետոյ, մեզ համար միևնոյն է թէ Կ. Պոլսի, Կովկասի թէ Ամերիկայի և գաղթած ուր նաեւ Հայերի մեծ բազմութիւն կայ այժմ: Ինչպէս Ամերիկայ, նոյնպէս և ո՛չ Կովկասը և ո՛չ Կ. Պոլսը Հայի հայրենիքն են: Եւ եթէ բարորարութիւն և անխղճ ճակատի պիտի համարուի փափաքը և աշխատել որ Կովկասի և Կ. Պոլսի հայ գաղթականութիւններն անխնամ վիճակի մէջ մնան, լաւ գաղտնիք, եկեղեցիներ չունենան, հողեր և մարմնավոր ամեն միջոցարարութիւններէ զուրկ մնան որպէս զի Հայաստանցիներ չբաժնւնրուին Կ. Պոլսի և Կովկաս գաղթիչ, նոյնչափ բարբառութիւն և անխղճութիւն կը լինի, ըստ ինձ, եթէ մի Հայ փափաքի որ Ամե-

րի առաջ էին անում և մի քայլ զէ-պի յետ: Վերջապէս երեկոյեան ժամին Յին արշաւանքը հասաւ մի տափարակ բարձրանալու, որը բարձրորին նայելով գտնուում է 13 հազար և մի քանի հարիւր ստանալով բարձրութեան վրա ծովի մակերեսէն յետոյ: Յագնած լինելով անտառների ճանապարհից, որի ընթացքում պարանները կրել էին մեծ գծաւորութիւններ ու արգելքներ, մանաւանդ սաստիկ տանջվելով փոքրէն հոգի վրայով բարձրանալու ժամանակ, ներսնք գիշերեցին այդ բարձրաւանդակի վրա: Այդտեղից միւս օրվայ, այսինքն օգոստոսի 13ին առաւօտեան ժամը Յին արշաւանքը շարունակեց բարձրանալ զէպի Արարատի գագաթը, որին և հասաւ նոյն օրը, ժամը 2ին կէսօրից յետոյ: Արշաւանքի անդամներից սմանք հետզհետէ բարձրանալու ժամանակ պզտիկ էին իրանց դուրսը չլուծւում է, մի քանիսն երբի սիրտն էր խառնում: Գագաթի ամենաբարձր կէտի վրա պարունները մնացին ընդամենը 32 րոպէ: Գագաթի վրա ներկայացնում է մի ահագին տափարակ, որի հիւսիս-արեւելեան կողմը, որը նայում է զէպի Արարատի ձորը, ժայռաւ է, իսկ հակառակ, այսինքն՝ հարաւ-արեւմտեան կողմի մակերեսէն յետոյ ամբողջութեամբ ծածկված է սառույցով և ձիւնով: Ժայռաւ կողմի վրա ձիւնը խոր չէր և ձիւնի միջից տեղուկ քարեր էին ցցված ու վրա ընկած, այնպէս որ հեշտ էր նրանց հաւաքել: Քիւրդները սկսեցին հաւաքել այդ քարերը ու շտապով շինեցին այդ քարերից մարդու հասակի բարձրութեամբ մի բուրգ, որին Պ. Մարկով պնդացրեց իր ջերմաստիճանը, որը և թողեց Արարատի բարձրութեան վրայ: Այդ բուրգը հեռագրի տակի միջոցով, պարզ եղանակին, երեւում է այժմ Երեւանից: Գագաթը

բիւս գտնուող Հայերն անխնամ և խեղճ մնան որպէս զի չբաժնւնրուի գաղթականութիւնը: Եթէ պիտի առարկուի թէ Կ. Պոլսի և Կովկասի հայ գաղթականութիւններն արդէն կատարուած իրողութիւններ (fait accompli) կը ներկայանան մեզ որոք առջեւ ստիպուած պէտք է գիտնալ որ Ամերիկայի մէջ ալ հազարաւոր Հայեր կան արդէն, հոն հայ գաղթականութեան հաստատութիւնը fait accompli եղած է արդէն մինչդեռ մենք քունի մէջ էինք . . . և այդ գաղթականութիւն ազգային տեսակէտով անխնամ վիճակի մէջ թողնել, անոնց խեղճ մնալուն փափաքելով չէ որ պիտի յաջողինք Հայաստանցիների Ամերիկայ գաղթելուն առջեւ անել, այլ Հայաստանցիների գաղթականութեան գլխաւոր շարժառիթն եղող ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՊԱՏՃԱՆԵՐՆ վերցնելու աշխատելով: Վառօքը մնաստիկ բան է ասելով պէտք չէ ճշնել որ պայթի մեր երեսն ի վեր և մեզ մնասէ: Այլ խոհեմութիւնն այն է որ նոյն իսկ վառօքն ալ մեր պաշտպանութեան, մեր պէտքերի համար գործածելու աշխատինք:

(Շարունակելի)
Մ. Փ.

հասած րոպէին ջերմաստիճանը ցոյց էր տալիս զերօ աստիճան: Սակայն մի քանի րոպէից յետոյ, սառն քամի բարձրացաւ, սկզբից բուրք և ջերմաստիճանը անմիջապէս ընկաւ — 2 աստիճանի: Մարկով ընկերներով ուզում էր աւելի երկար մնալ գագաթի վրա, բայց քիւրդները ասեցին թէ վտանգաւոր է և շտապեցնում էին ճանապարհորդներին շուտով իջնել, քանի որ բուրք սկզբում էր սպառնալի գագաթի: Եթէ եղանակը բարդովին պարզ լինէր, Արարատի գագաթից պէտք է երեւար կովկասեան սարերի ամբողջ շղթան, պէտք է երեւային մինչեւ անգամ Սեւ և Կասպից ծովերը: Բայց օգոստոսի 13ին, ամպամած օր լինելով, արշաւանքը զրկեց այդ տեսարանից: Մարկով հաշուեց բարձրութեան օգնութեամբ Արարատի բարձրութիւնը: Այդ բարձրութիւնը նրա հաշուով հասնար է 16,916 ոտնաչափի: Ծովի մակերեսէն յետոյ, այն ինչ մինչեւ այժմ հաշուում էին թէ այդ սարի բարձրութիւնը հասնար է 16,960 ոտնաչափի: Բերան դանաղանութիւնը 44 ոտնաչափ է: Այդ հաշիւներից մըն է ուղիղը, — այդ ցոյց կը տալ ապագան:

Ինչպէս ասեցինք, Արարատի գագաթի վրա մնալով ընդամենը 32 րոպէ, արշաւանքի անդամները սկսեցին իջնել ստից նայն ճանապարհով, որով բարձրացել էին: Զաւակայրը շատ արագ լինելով, պարունները անակառակ կերպով երկու ժամկայ ընթացքում իջան մինչեւ նախնիքայ օրվայ իրանց գիշերելու տեղը, այն ինչ նոյն տեղից մինչեւ գագաթը բարձրանալու համար նրանք գործ էին դրել 9 ժամ:

Մենք կարճ կերպով յիշեցինք Պ. Մարկովի զեկուցման գլխաւոր կէտերը: Նրա մանրամասն զեկուցումը կը տալագրովի Աշխարհագրական Ընկերութեան հրատարակութեան մէջ:

Արարատ սարը իր բարձրութեամբ միջին տեղն է բունում: Կազդէի և Էլբրուսի մէջ, Կազդէի 16,300 ոտնաչափ բարձրութեան է հասնում, Արարատը 16,960 (Մարկովի հաշուով 16,916) ոտնաչափ, իսկ Էլբրուսը, որի գագաթի վրա այս օրերս բարձրացել է գերմանացի բարօն Ունգերն-Շտէրները, հասնում է 18,000 ոտնաչափ բարձրութեան: (ՄՇԱԿ)

ՍՈՒԼՐԱՆԻ ՏՈՒՆԸ

Ամերիկայի Նիւ-Եորք-Հէրալտ ամսագրի Երբեքն կը բարգմանենք անտեսեալ:

Վեց հազարէն աւելի անձեր ամեն օր երեք անգամ հացիկերով կընեն Տօլմա-Պալմէի պալատան մէջ Սուլթանի ծախքովը, կընեն Նիւ-Եորք-Հէրալտ: Այսպիսի մեքենայի մը անիւներն լաւ եղտեղ փոքր գործ մը չէ: Դործը ինքնին խառնաշփոթ պիտի լինէր, եթէ ամեն մէկը կանոնաւոր

ժամերով ու բոլորովին իւր որոշած կերակուրներով ուզէր ճաշել: Սակայն միշտ իր տիրոջ կամքէն, ու երբեքն ալ նորա սիրելիներու կամքէն կախում ունին ճաշելու մանրամասնութիւններն: Որչափ անիրաւի, որչափ յանկարծական, որչափ անպարտաւոր լինի տիրոջ պահանջը, պէտք է առ ժամայն զայն դժայցնել: Եթէ պայմանաւոր մը բուրի, կամ խոնարհաբար առաջարկ մը մատուցուի, կայսրը անմիջապէս երեսէ կը ձգէ պատասխանատու պաշտօնեայն: Եւ եթէ այդ երեսներէն իմանալ տնոր տգաւառութեան կորուստը չնշանակէր, միշտ իր պաշտօնէն անկումն ու յաճախ իր ընկից գրաւումն կը նշանակէ ի թիւրքիս զի մին առանց միւսին չըլլար:

Սուլթանի սպասարներն զարմանալի կերպով կը ծառայեն իրեն: Այսպէս ըսելով, երբեք թերութեան մէջ չեն գտնուիր, բան մը պակաս չեն թողար: Ամեն պաշտօնարան պատասխանատու պիտի մը տեսնութեան ներքեւ գրաւած է, որ ծառաներու կամ գերեւներու ամբողջ բանակի մը կը հրամայէ: Ինքն ալ նախարարեալ կան օրէնքով գանձապահին ենթարկուած է: Այս դանաղան վարչական բաժանմանց հոգաբարձութեանց մէջ մի կին անգամ չկայ: Այն կիներն որք պալատան մէջ կը գործածուին, միայն իրենց տիրութեան անձնական ծառայութեան պաշտօնն ունին: Եւ սակայն աշխատութիւններն այնչափ շատ մասերու բաժնուած են կայսերական տան մէջ, որ ոչ ոք մեծ նշանակութիւն մը կը կրէ, ի բաց առեալ մեծ սենեկապետն ու գանձապահը:

Մեծ սենեկապետն իր տիրոջ բուրք կամքերուն գլխաւոր թարգմանն է, և պարտի գիշեր ու ցերեկ նորա տրամադրութեան ներքեւ մնալ: Գալով գանձապահին (1), որովհետեւ սա ալ բոլոր անական ծառայութեանց պետն է, նոյնպէս բաւական ծանր բեռ մը կը կրէ իր լայն ուսերուն վրայ: Իր ձեռքին տակ ունի բազմաթիւ ծառայողներ որոց ամեն մէկը մէկ մէկ մասնաւոր գործով կը զբաղի և ամենքը միասին ճշմարիտ բանակ մը կը կազմեն իր հրամանի տակ: Օրինակի համար, մէկը՝ ձեռն պաշտպան պատուաւոր կը զբաղի: այնպիսի մայրաքաղաքի մը մէջ որ մեծ վաճառանոց չունի, ամեն օր վեց հազար բերանի համար ձուկ հայթայթելը դիւրին բան մը չէ: Գնող ծառայներու խումբերն կը պարտաւորին քսանի չափ թաղեր աչքէ անցունել, ուր ուղղակի ձկնորսներու հետ կը ստիպուին: ամենց իւրաքանչիւրին ալ ընկերացած են երկու անձեր որոնք գնուածներն կը փոխադրեն: Շարքովը, մատուցողական տան թօնօ (2) ձուկ կը սպառի պալատին մէջ:

(1) Այս գանձապահը թրքական յատկութեանց մէջ ընկզմեալ հայ անուն մը կը կրէ:

(2) Մէկ թօնօ, հազար հազարակաւ ծանրութեան ունի:

Պոլկար
Թիւրք
Յոյն
Հրեայ
Ռուս
Անգլ
Ռ. բիշ Ս
Արմանիս
Գրանաս
Ռ. բիշ ա
Աճանոթ

Մինչև անգամ եթէ օտար տար,
բերը դուրս ձգենք և հաշտենք միայն
անգլայիներն (Պոլկար, Թիւրք, Յոյն,

Հայ, Հրեայ ևն), պիտի տեսնենք որ Պուլկարի հաստատարանի տեղացի ժողովրդի թիւը 3 միլիոնէն աւելի կը լինի :

Սերպիաի բնակիչները թիւը կենէ 1,970,032ի, Պէլկարաի պաշտօնական վիճակագրութեան դիւանի գլուխ Պ. Վլ. Եւրպիի հրատարակածին համեմատ . իսկ Յունաստանի բնակիչները թիւը կը հասնի 1,979,861ի, Աթէնքէն Պ. Ժ. Ժ. Տիւրիթիթի հրատարակածին համեմատ (մարդահամար 1881 թուականի) :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Ալմանիաի Վիլհէլմ կայսրին փառաւոր ընդունելութիւն կը լինի Հրեան մէջ : Կայսրը այցելեց նաեւ Ս. Պապին Վատիկանի մէջ : Փողոցին մէջ կառքով անցած ժամանակ, հակա-կրօնական մի ցոյց ալ եղած է մի քանի անձերէ որոնք պօռացեր են «կեցցէ՛ Թրանսա, կեցցէ՛ Ալլահ-Լոռէն» :

— Մարտի Լարաշ նաւահանգստի տեղական իշխանութիւնն անպատուած լինելով Փորթուկալի դրօշակն կրող մի նաւի հրամանատարն, Փորթուկալի աւերութիւնն փոխարինութիւն կը պահանջէ և պատերազմական նաւեր զրկած է Մարտի ջուրերն :

— Լուր կայ թէ Ռուսիաի գահահաւանգ Մեծ գուրը պիտի նշանուի Կալէշի իշխանի անդրանիկ աղջկան, Լուրդա իշխանուհուն հետ :

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄՆԵՐ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄՏՈՑՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՄԻՅԱՆԱԿ

Կը յիշեցունենք մեր ընթերցողներին որ Արմենիաի Գ տարու 92րդ թիւին մէջ մի առաջնորդող յօդուած հրատարակուած է որով Արմենիաի խմբագրութիւնը միջոցաւ բացած է հետեւեալ նիւթին վրայ դրելու համար .

Ի՞նչ պէտք է անել հայրենասիրութեան զգացումը գորացումն համար Հայերին մէջ եւ խոստացում բարոյութեանն ու բարեկրթութեանն մտցումն տալու համար Թիւրքախախտութիւնի մէջ :

Այս նիւթին նկատմամբ Արմենիաի խմբագրութեանն զրկուած բոլոր գրութեաններին մէջէն ամենէն լաւ գրուած երկու յօդուածներն միայն պիտի արժանանան մրցանակի, իրենց տարի-ճանի համեմատ : Այսինքն աստիճանի ՄԻՅԱՆԱԿՆ պիտի լինի ՀԱՐԻՐ ՅԻՄԵՆԻ ԵՐԿՐՈՒՄ աստիճանի ՄԻՅԱՆԱԿՆ՝ ՅԻՍՈՒՆ ՅԻՄԵՆԻ : Արմենիաի խմբագրութիւնը ոչ այնչափ գրականական տեսակէտով պիտի անէ գրութեաների ընտրութիւնը, որչափ նկատի առնելով յայտնուած մտքերի ազդեցութիւնը, ցոյց տրուած միջոցների գործնական և արդիւնաւոր լինելն և յառաջ բերուած փաստերի զօրութիւնը :

ՄԻՅԱՆԱԿ 1888 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ ՎԵՐՋ

(նոյ. 18/30) Արմենիաի խմբագրութեան հաստած այն գրութեաններ որ մեր առաջնորդած նիւթ իրենց վերնագիր կունենան, կրնան մասնակցիլ մրցման : Մրցանակի արժանացած երկու յօդուածներն գլուխ ամսին մէջ կը հրատարակուին Արմենիաի միջոցով և մի-եւնոյն ժամանակ կը զրկուին նաեւ մրցանակներն արժանաւորներին :

Աւերի մանրամասնութիւնների ծանօթանալու համար կարգաւ Արմենիաի Գ տարու 92րդ թիւը (1888 յունիս 29/11 յուլիսի թիւը) : Անոնք որ կը ցանկան մասնակցիլ այդ գրութեան համար մրցման և պէտք զգալով Արմենիաի իշխանութիւնը կարգաւ չեն գտնել զայն, խմբագրութիւնը պատրաստ է զրկել իրենց ձրիագէտն :

Ենթահակութեամբ կը յայտնենք որ մի քանիներ պատասխանած են արդէն մեր այդ մրցման հրաւերի, զրկելով խմբագրութեանն իրենց մրցածութեան այդ նիւթի վրայ և կը յուսանք որ ուրիշ կարող անձեր ալ կը փութան մասնակցիլ այդ հայրենասիրական մրցումներին մրցման :

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Գ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՒ

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼԴԱՐ ԱՊՍՏՈՄԲԱՊԵՏԱՅ

Աշխատասիրեաց ՄԱՐՏԻՉ Ս. ԹԻՒԹԻՒՆՆԻՔԻՍ ՎԻՐԱՊՅՈՒԹ Ի ՐԱՏԱՆՈՒԳ

«Առանց արեան ազատութեան չկայ» ԼԻՊԻՆ ԲԱՐԱՎԵԼՈՅ

1888

Պրն. Մ. Թիւթիւննիքիի գրած «Պուլկարի ազատութեան պատմութիւն»ը ուր Արմենիաի Գ տարու չըջանի («Բանասիրական») բաժնին մէջ մտն առ մտն հրատարակուած է, այժմ առանձին տարակալ ևս հրատարակուեցաւ, աւելի եւս տարածելու համար հայ ժողովրդին մէջ, Հրատարակիչն Մ. Փորթուկալեան, իր կողմէ եւս մի յառաջաբան գրած է այդ տարակալի սկիզբն, ցոյց տալով յեղափոխական մտքերի տարածման անհրաժեշտութիւնը հայ ժողովրդին մէջ :

Կը ծախուի Արմենիաի խմբագրատունն ի Մարտի և կամ Պրն. Մ. Թիւթիւննիքիի քով ի Ռատնուգ : Դիւն է 1 ֆր. և 50 սանթիմ, փոստի ծախքն միտման հաշուելով :

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐԵՐ

Հետեւեալ գիրքերն կարելի է ստանալ Արմենիաի խմբագրատունէն, իրենց առջեւ նշանակուած գիներով և փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով :

Արժէքը կանխիկ չվճարուած՝ գիրք չըրկուիր :

Գ. Արմենիա—ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. (Ամեն Հայի համար անհրաժեշտ պարտք է իմանալ իւր ազգի պատմութիւնը, գիտնալ թէ ի՞նչպէս սկսեց է իւր ազգ, ո՞րտեղ ունեցեր է իւր հայրենիք, ի՞նչպէս եկեր հասեր է մեր օրեր, ո՞րոնք եղած են իւր երջանկութեան և իւր թշուառութեան պատճառներ ևն. Գեորգ Արմենիացի որ Տիւրքիոյ Ներսիսեան վարժարանին մէջ Հայոց պատմութեան ուսուցիչ էր, գրած էր այս «Համառօտութիւն Հայոց ազգի պատմութեան»ը որ մինչև այժմ երբորդ տպագրութեան արժանացած է :) 2 ֆր.

Գամառ. Քարիպա — ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. (Ազգային առաջնակարգ բանաստեղծ Ռ. Պատկանեանցի աղատաշուք և հրահանգիչ բանաստեղծութիւններն կը պարունակէ. սկիզբն գրուած է հեղինակին պատկերով) : 2 ֆրանգ :

ՍԻՍՈՒԱՆ կամ Համապատում հայկական իրիկիոյ . Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի այս հրաշակերտ՝ ոչ միայն ամենամեծ պատիւ կը բերէ բաղնաճըմաւ հեղինակի հայրենադիրութեան և հայրենասիրական զգացման, այլ և մեծ պարծանք է ամբողջ հայութեան համար որի փառաւոր յիշատակներն աւերակների մէջէն և դաւաւոր փոշիների տակէն դուրս բերել յաջողած է : Կիրիկիան, մեր վերջին թագաւորութեան օրրանն ու գերեզմանը, ներկայացուած է այս գրքի մէջ իւր ամեն մանրամասնութիւններով : Ընթերցողը կը գտնէ այնտեղ պատմական, աշխարհագրական, տեղագրական, բնախօսական ևն. ևն. հին ու նոր տեղեկութիւններ, հայ թագաւորների հրովարակներ, իշխանավարական, դատաւարական ևն. հետաքրքրարժ ծանօթութիւններ ուրոնք Ալիշանի պէս բաղնաճմաւ մի անձի ուսումնասիրութեան և խուզարկութիւնների արդիւնքն եղած են : Հայ գրականութեան մէջ երեւցած այդ հրաշակերտ որ հայրենասէր վարդապետին Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի ճատար և անխնայ ձեռքով կանգնած է ցոյց տալու համար մեր Կիրիկեան թագաւորութեան փառքն ու պարծանքը, արժան է որ զարգարէ ամեն մէկ Հայի գրագարանը զի ամեն Հայ իրաւունք ունի պարծենալու առնով :

Գրքին սկիզբը կայ Վերահեղինակին պատկերը : Ամբողջ գործը՝ բացի մի ընդարձակ ներածութենէ, կը

պարունակէ 592 երկիջեան երեսներ : Տպագրուած է ընտիր տեսակ թղթի վրայ և ունի 235 գեղեցիկագիծ պատկերներ որոնք կը ներկայացունեն Կիրիկիաի գեղեցիկայայտ տեսարանները : Ունի նաեւ Կիրիկիաի աշխարհագրական ներագիծ մէկ քարտեզը որ առանձինն եւս կը ծախուի Արմենիաի խմբագրատունը, ինչպէս նշանակուած է յետագրեալ ծանուցումներին մէջ :

ՍԻՍՈՒԱՆԻ առաջնակարգ տեսակ կը (լաւագոյն թղթի վրայ տպագրուած և 15ի չափ գունաւոր պատկերներով և պարզեւազ իրենցով) 55 ֆրանգ :

Նոյնը Բ կարգի (առանց գունաւոր պատկերների) 40 ֆր.

Նոյնը ՀԱՄԱՌՈՏՈՒԹԻՒՆԵՐ (Այս վերջին տեսակ որ 1885 թ. «Բաղնաճ»-ի իւր վերջին եռամսեայ պրակն հրատարակուած է, աշխարհագրական լեզուով քաղուածներ կը ներկայացունէ ՍԻՍՈՒԱՆԵՆ որ գրուած է գրաբար լեզուով—թէ և ոչ իրիկի և անհասկնալի ոճով — և ծանօթութիւններ կուտայ Սիսուանի պարունակութիւններին վրայ այնպէս որ զայն չունեցողին ցանկութիւնը կը գրգռէ ունենալու համար և ունեցողին ալ մի լաւ առաջնորդ կը լինի այդ ընդարձակ աշխատութեան մէջ դիտող աչքով չըջելու և հետազօտելու համար : 3 ֆր. 50 սանթ.

Գամառ. Քարիպա — ԱՅԱՏ ԵՐԿԵՐ. (Գամառ Քարիպաի «Բանաստեղծութիւններ»էն Ազատ երգերի մասը առանձին տարակալով տպագրուած) : 20 սանթիմ :

Բաճախ—ԿԱՅԾԵՐ. Ա և Բ հատորներ. Ազգային վիպագիր Պրն. Բաճախի գործերին մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն ԿԱՅԾԵՐԸ : Այս գիրքը կը ծանօթացունէ ընթերցողը տաճիկական և պարսկական Հայաստանի գլխաւոր տեղերին հետ, հետաքրքրարժ տեղեկութիւններ կուտայ քուրդերի գաղանկներին և հայերի գրութեան, վարքի և բարքի մասին : Նա ցոյց կը տայ այն ծրագիր որին պէտք է հետեւին Հայաստանի մէջ գործելու զօրներն Մի խօսքով, թէ՛ իւր ազգային ընտիր վիպասանութիւն և թէ՛ իւր հայրենասիրական գործունէութեան վարդապետարան և ծրագիր, արժան է որ գտնուի այս գիրք ամեն հայրենասէր Հայի տուն :

Դին Ա հատորին 7 ֆր., Բ հատորին 8 ֆր. և 50 սանթիմ : Երկու հատորներն միասին գնողին 15 ֆր. :

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ Le Gérant : FÉLIX ENFFANTIN.

ՄԱՐՏԻՑԻ Հայերէն տպարան Մ. Փորթուկալեանի Marseille. — Imprimerie du Midi, M. SCHICKLER rue Vacon 50.